

Teoloogiline elu: milliseid õnnistusi Kristuse kirik kaasa toob?

1.

Mida tähendab õnnis olemine? Matteuse ja Luuka evangeeliumides vahendatud Jeesuse õndsakskiitmistes loetletakse, milliseid inimesi võiks pidada „õndsaks“ või „õnnelikuks“ ja me võiksime öelda, et need on inimesed, kes ei ole iseenda loo vangid. Need, kes ei püüa ärevalt varandust kokku kuhjata, vaid tunnistavad oma sõltuvust armust ja andidest; need, kes ei ihalda suuremat julgeolekut iseendale, vaid kõikidega jagatud õiglust; need, kes on kaastundlikud ilma ründamata, kes ei kardata olla haavatud, kes töötavad lepituse nimel – kõik need on inimesed, kes on jätnud selja taha janu olla ise oma saatuse omanikud ja valitsejad, ning teavad, et ainult suhe Jumalaga ja Jumala juhtimisel kaasinimestega võimaldab neile täielikku inimlikkust. Selle asemel, et püüda nui neljaks oma maailma määratleda ja kontrolli saavutada, võtavad nad kuulda Jumala kutset ja otsivad Jumala andi maailma puudustes ning leiavad endas jõudu taluda riske, mida selline otsimine ja kuulda võtmine võib kaasa tuua. Nähtavatele raskustele ja kuludele vaatamata on just nemad „õnnelikud“ selles mõttes, et nad elavad enda jaoks parimal võimalikul moel.

Enamik meist on suuremal või vähemal iseenda lugude vang ja see ei ole meie jaoks parim võimalik koht. Raskus ei tulene sellest ilmselgest asjaolust, et me oleme sellised, nagu oleme, meile kaasa tulnud pärandi tõttu. Me peame seda pärandit tundma ja oma mineviku üle mõtisklema – selle juurde kuulub nii meie vigade ja meile tehtud ülekohtu aus nimetamine kui ka meile antud külluse üle rõõmustamine. See ei ole veel vangistus ja kõige selle tähelepanuta jätmise oleks omamoodi meelepete. Ei, probleem tekib siis, kui seda pärandit hakatakse pidama millekski, mis annab meile väärtuse ja väe ning eelkõige teeb meid käesoleval hetkel õigeks, tekitab meis iseenda vooruslikkuse tunde ning mulje, et meil on õigus tasule ja edule. Minevik mitte ainult ei ole teinud meid sellisteks, nagu me oleme, vaid meie minevik muudab meid igal juhul tasu väärivaks ja vooruslikuks; nii me ei saagi edasi liikuda mingite uute ja raskete suhete juurde, sest me kardame kaotada seda väärtuse ja vooruslikkuse tunnet.

See probleem raskendab oluliselt praegusaegseid arutelusid meie maailma postkoloniaalse pärandi üle. Endised imperiaalriigid ei ole valmis täielikult tunnistama seda päratut ja püsivat kahju, mida nad oma koloniaalseiklustega on põhjustanud; endisi kolooniaid võib kergesti eksitada poliitiline retoorika, mis juhib tähelepanu praegusaegsetelt sisepingetelt ja ebaõigluselt pidevalt tagasi rõhumise ajaloolole. Selliseid suundumusi võib näha isegi Euroopas, kus ühed eitavad või õigustavad vägivaldsete konfliktide ja kallaletungide ajalugu, samas kui teised püüavad seda relvana kasutada. Praegu Ukrainas valitseva kohutava olukorra üks rabavamaid aspekte on see, kuidas see on taas elustanud Venemaa kauaaegse traditsiooni näha ennast alatasa väljastpoolt lähtuvate ajalooliste kallaletungide ohvrina, mis võimaldab tal esitleda iseenda kallaletunge vajaliku kaitsestrateegiana. Sedalaadi moraalimütoloogia ei ole siiski ainult Venemaa eripära. Enamiku riikide narratiivid sisaldavad sarnaseid katseid kindlusta ajalooliste võitude ja kannatuste abil iseenda väärtuse tunnet.

Selles valguses torkab hästi silma, et Heebrea pühakiri pakub sootuks teistsugust paradigmat. Kui Mooses Viienda Moosese raamatu avapeatükkides israeliitide poole pöördub, kordub seal pidevalt manitsus mitte unustada, et nende kogukonna ühtsuse ainus alus on Jumala kutse (5 Mo 4:32–35, 6:10–12, 7:7–8) ning nad ei saa oma edu või julgeolekut tagada iseenda vahenditega (5 Mo 8:11–18). Valitud rahva loos tagab stabiilsust ustavus visioonile, mille järgi kogukonna väärtuse aluseks on Jumala armuand. Sellest omakorda tuleneb kompromissitu vastuseis ebajumalakummardamisele,

Jumala samastamisele millegi vähemaga kui Jumal – seega ka Jumala samastamisele kogukonna jõukuse või mugavusega. See on ka põhjus, miks ebaõnnestumine ja ilmajäämine on Heebrea pühakirja loos ikka ja jälle korduv teema, mis vaheldub üleskutsetega pöörduda tagasi ustavuse juurde, mis avalduks õigluses ja õiges teenimises.

See on õndsakskitumiste taust: me peame õppima, et meie väärtus ei pea olema loodud meie enda jõupingutustega ning et meie identiteet ei seisne selles, mida me ise suudame endale teha ja säilitada, ega ka usus oma süütusesse ja headusesse. Meie praegune lugu räägib teistsugusest ühisest identiteedist, kus kogukond leiab jõudu teadmisesest, et igaüks on ustavalt olemas kõikide teiste jaoks, kus vastastikuse märkamise ja aktsepteerimise kindlus loob vundamendi usaldusele. Selle nurgakiviks on lihtsalt arusaam, et see kogukond elab „õndsas“ olekus, kooskõlas Jumala teoga, kelle armastus ei ole teenete eest jagatav preemia. Sellisesse kogukonda kuulumine vabastab meid meie enda lugude kammitsast. Neid ei tühistata, aga neid nähakse Jumala ja tema rahva suhte loo valguses uue pilguga, kuna see lugu räägib teenimatust kutsesest, vastuvõtmisest ja ustavusest. Selle kogukonna identiteeti määrav keskne tegevus on saadud kutse eest tänu avaldamine ja selle kutse taasetamine jumalateenistuse ühisel draamas. Heebrea pühakirja kontekstis on seda kõige selgemalt näha paasapüha pidamises, aga kaudselt sisaldub see ka Viienda Moosese raamatu 26. peatükis kirjeldatud uudsevilja andmise liturgias, kus andja tunnistab: „Mu isa oli rändav [või ka „eksinud“ või „kaitsetu“] aramealane.“ Palvetaja kordab siin üle lugu sellest, kuidas Jumal tema esivanemad vastutasuta omaks võttis, et neist saaks kogukond, kelle eeskujulik ustavus üksteisele ja Jumalale suudab tekitada uue arusaama sellest, kuidas inimestel on võimalik ühiselt elada. Kristliku jumalateenistuse kontekstis räägitakse viimisel õhtusöömajal antud Jeesuse kinnitusest, et tema kohalolu tema sõprade kogukonnas on tagatud seeläbi, et ühise söömaaja leib ja vein on samastatud tema eneseohverdusega lihaks saamises, tema elu ja surmaga.

2.

Nendest liturgilise jutustuse ja dramaatilise samastamise kildudest saab alguse teoloogia. Üks võimalus teoloogiat määratleda oleks öelda, et see on arutlemine selle üle, kuidas Jumala tegu on muutnud meie tavapäraseid arusaamu maailmast ja iseendast. Kui Jumala tegu asetab meid n-ö uuele maastikule, siis teoloogia üritab seda maastikku kirjeldada ning leida võimalusi rääkida Jumalast ja loodust viisil, mis oleks rohkem kooskõlas sellega, mida nüüd nähakse või aimatakse Jumala teona ära tuntud ilmingu valguses. Tekkinud on uus kogukond, kes kasutab enese määratlemiseks uusi üksteisele pühendumise ja võrdse õigluse norme või protokolle. Tema olemasolu selgitav tekkelugu räägib pagendusest, orjusest ja vabanemisest – need on Aabrahami, Jaakobi ja Moosese narratiivid. Nendes esitatakse uus „grammatika“, mis võimaldab rääkida Jumalast kui kellestki, kelle olemasolu saab teatavaks sellise kogukonna loomises – see on Jumal, kes töötab ustavust, muutumatut ja erapooletut kohtumõistmist ning ammendamatu halastust. Teda iseloomustab kõige paremini see, et ta pühendub sellele kogukonnale jäägitult ning on rahul, et teda nimetatakse Aabrahami, Iisaki ja Jaakobi Jumalaks. See on teoloogiline lähtepunkt, kus Jumalat nimetatakse uutmoodi ja eristuvalt.

Analoogselt on ka kristliku pühakirja loos tekkinud uus kogukond, kelle ühtsuse aluseks on andide vahetamine ja selle koosseisu kuuluvate erinevate inimeste ühine elu ning kelle olemasolu seletav tekkelugu räägib Naatsareti Jeesuse ümber kogunenud rühmast. See lugu ei räägi niivõrd orjusest ja vabanemisest, kuigi paasapüha ja Egiptusest väljarändamist kasutatakse mitmel moel näidetena. See lugu räägib pigem usulise ja poliitilise võimu enesekaitsest ja enesepettusest ning Jumalale ustavust üles näitama kutsutud inimeste truudusetusest ja ebausaldusväärsusest. Seejärel räägib see ka Jumala tegevuse võitmatust järjekindlusest, mida kehab selle tegevuse otsene uuendamine Jeesuse lihas ja veres, kes äratati üles surmast, mille olid põhjustanud inimesed – nii inimlik võim kui

ka inimlik nõrkus ja argus. Ülestõusnud Kristus on kogukonna taastanud ning tema enda vägi (tema püsiv „vaim“ või eluhingus) avaldub pattude andeksandmises (Jh 20:22) ning õiguses nimetada Jumalat Isaks (Rm 8:15; Gl 4:6). Seega tuleb Jumalat nüüd nimetada Jeesuse ja Püha Vaimu Jumalaks, kes tegutseb vastastikuste sidemete kogukonnas, kus igaüks panustab sellesse, et näidata kõigile Jumala antud elu – see on elu usalduslikus sõltuvuses Jumalast ja vabaduses vabastada Jumala nimel teisi.

Seda lugu ei räägita ainult mineviku, vaid ka tuleviku perspektiivist. Kogu narratiivi kujundab veendumus, et kristliku kogukonna elus praegu üksnes osaliselt ja esialgselt teostunu näitab, mis on võimalik ja parim kogu loodu jaoks, kui ta elaks vastastikku toetavat ja rikastavat elu (Rm 8). Jumala ajatu eesmärk on ajaliku reaalsuse kasvamine püsivasse üksteisega arvestamise seisundisse, kus igast elemendist n-õ kumab läbi Jumala tegevus / Jumala armastus teiste suhtes. See seisund on alati meist eespool; me ei saa seda pidada millekski, mis on juba kindlalt meie valduses (selles kontekstis on asjakohased teise Korintose kirja avapeatükid; vrd ka näiteks Ef 1:14 ja 1 Jh 3). Teoloogia – ja teoloogiline tegevus liturgias – hõlmab nii minevikust rääkivat lugu, milles jutustatakse läbi aegade kogetud Jumala anni järjepidevusest, kui ka inimeste teadmistele kättesaamatut tulevikuperspektiivi, mida tuleb väljendada palvete ja kujutluse keeles.

Palved ja kujutlus muutuvad mõistetavaks, kui meil on veendumus, et Jeesuse Vaim on kogukonnas kohal. Me palume jumalariigi saabumist ja Jumala eesmärgi täitumist ning me etendame selle tegelikkust nii, nagu see oleks juba täielikult teostunud. Selle etendamise mõte on meenutada meile nii töötuse suurust kui ka ohtu, mis kaasneb eeldusega, et see on juba täielikult teostunud: me pühitseme, „kuni tema tuleb“ (1 Kr 11:26). Meie sakramentaalne tegevus on teoloogiline, sest see paigutab meid sellesse ajalukku, kus Jumala kohalolu mõjutab inimeste maailma, ning ei lase meil kasutada enda puhtuse ja väärtuse põhjendamiseks meie endi lugusid või luua hierarhiaid, mis pisendavad teiste kogukondade väärikust ja vabadust. Armulauale kokku tulnud kristlik kogukond kuulutab, et tema ajalugu räägib jumaliku kutse – nii kutsumuse kui ka vastuvõtu – tulemusena kokku saanud inimeste rühmast. Ta kuulutab, et see ajalugu on lõplikum ja otsustavam kui ükski muu lugu, mida me endale eraldi või ühiselt räägime. Ta väidab, et selles ajaloos muutub inimeste mitmekesisus lõpuks kõige paremini arusaadavaks, ning palub, et selline arusaamine hakkaks tekkima juba siin ja praegu nii oma kogukonna sees kui ka sellest väljas. Ta kinnitab, et selline inimlik elu, mida ta püüab uue võimaluse tundemärgina elada, väljendab – nii nagu Issanda õndsakskiitmistes – praeguses olukorras kõige paremini tulevast „õndsust“, kooskõla Jumala eesmärgiga, Jumala tegevuse suunda.

3.

Kristliku kogukonna jaoks tähendab „teoloogiline“ elu valmisolekut pidada kahekõnet selle ajalooga, mida armulaud esindab. Mis järeldeb sellest meie praktiliste prioriteetide ja Euroopa poliitilise tuleviku suhtes võetava hoiaku jaoks?

Kui vastab tõele, et poliitiliste olenditena on meil kalduvus alustada enesekaitse ja -õigustuse narratiividest, siis oleks üks kiriku ülesandeid avalikus debatis küsida, milliseid lugusid selles debatis kasutatakse. See on olnud näiteks läbiv teema reaktsioonides rännet käsitlevatele arutelule: taaslustatakse ühtlustatud ja lihtsustatud rahvuslikke või rassilisi ajalookäsitusi ning mõnikord võib kohata isegi narratiive globaalsete kosmopoliitsete jõudude põhjustatud ohust – kõige selgemalt taas pead tõstvas antisemitismis või n-õ asendusteooriast rääkivates fantaasiates (kujutluses, et käimas on aktiivne vandenõu asendada Euroopa ja Põhja-Ameerika europiidne valge nahavärviga elanikkond teiste rassidega). Samas on Ühendkuningriigis ka populaarseid narratiive, mis räägivad riigi ajaloolisest külalislahkusest pagulaste suhtes ja mida levitavad need, kes soovivad erinevatele

ksenofobsetele klišeedele ja hirmudele vastu seista. Esimene narratiiv on vangistav selles mõttes, et selles eeldatakse ajatut rahvuslikku/rassist identiteeti ning alahinnatakse rahvaste rände suurt ajaloolist keerukust. Ent samavõrd võib mitmeti mõistetav olla ka teine narratiiv, kuna see võib olla lihtsalt üks moodus püüelda mingi vooresliku ajaloolise kuldajastu poole, mida soovitakse taastada. Suurbritannia tegevus pagulaste vastuvõtmisel on olnud täpselt sama eripalgeline nagu muudes riikides ning uhked meenutused Suurbritannia rollist juudi laste päästmisel 1930. aastatel, ei ole kaugeltki kriitikast vabastatud, kui süveneda üksikasjadesse. Mõlemad narratiivid võivad hakata aeg-ajalt takistama päriselt hoolivat reaktsiooni rände tõsiasjadele. Selline reaktsioon peaks tõsiselt mõtlema rändajate ja nende päritoluhiskondade tegelikele vajadustele ning rände algpõhjustele, mis on seotud keskkonnasurve või kodusõdadega, mida raskendavad teiste riikide ja toormetööstuse huvid ning geopoliitiline rivaalitsemine.

Kirik pakub sellistele narratiividele vastukaaluks välja loo, mis toetab tema enda identiteeti. See lugu ei sobi tõesti kokku mingisuguse rassilise mütoloogia või paindumatu suhtumisega piiridesse. Aga see ei ole ka lihtsalt lugu, mis kohustab olema võõraste suhtes lahke. See lugu sunnib küsima, kuidas saaksime mõelda „võõrast“ mitte kui meie parema olukorra tõttu antavate andide passiivsest vastuvõtjast, vaid kui meie enda elu allikast ja suhtepartnerist. See lugu kohustab meid mõtlema meie möödunud ja praegusest kaasosalusest teiste kannatuste ja puuduse põhjustamises, aga see võimaldab meil teha seda ilma hirmuta, sest me mõistame, et Jumala ustavus on selle patu kaasosaluse alistanud ja ületanud. Jumala annist osa saamiseks me ei pea enda õigust tõestama ja seega pole meil vaja pabistada selle pärast, et me kaotame lood, mis tõestavad meie süütust vaenlaste ees. Rõõmusõnum on see, et meil kõigil on võimalus rääkida teist lugu – sellist, kus ei ole tähtis, et meie õigus jääks peale ja meie kätte jääks kontroll. See lugu räägib „õndsuse“ võimalikkusest, kui meie elu kulgeb Jumala tegevusega samas suunas, me pöördume eneseõigustuse suletud raamistikust sellise tulevikunägemuse poole, kus meie „õigeolemine“ on seotud üksteise toetamisega ning meie kohaga täiuseni viidud ja vabastatud suhete sfääris, mis on loodule Looja poolt antud ettemääratus.

Ent kui me räägime „loodu ettemääratusest“, siis peame endale paratamatult teadvustama elementi, mis on igasuguse õnnistuse – ja needuse – üle mõtlemise puhul praegu nii Euroopas kui ka igal pool mujal sellel planeedil kõige aktuaalsem. Keskkonnakriis jätab varju kõik muud probleemid lihtsalt seetõttu, et sellest sõltuvad ainelised tingimused, milles kõik tulevased sotsiaalsed ja poliitilised arengud aset leiavad. See loob veel ühe omamoodi narratiivi, mis võib meid vangistada. See lugu räägib inimeste õigusi ja võimeid pööraselt üle tähtsustavast mõtteviisist, milles on viimase kolme sajandi jooksul järjepidevalt ignoreeritud inimelu ja kogu orgaanilise maailma vastastikuseid sõltuvussuhteid: otseselt või kaudselt on ainsaks oluliseks eluks peetud inimelu ja eelkõige sellist inimelu, mida elatakse teatud kindlal viisil – järjest rohkem tarbides. Mida rohkem see narratiiv lahti rullub, seda rohkem on seal näha üha kaootilisemaid rändemustreid, kui teatud piirkondades ei saa enam toitu kasvatada või need muutuvad tõusva veetaseme või kõrbestumise tõttu sõna otseses mõttes elamiskõlbmatuks. Peale selle muudavad ainuüksi tõusvad temperatuurid mõned praegused asustatud paigad inimestele võimatult vaenulikuks. Selles stsenaariumis muutuvad ägedamaks nii riikide sisemised konfliktid kui ka riikidevahelised pinged; on veenvalt väidetud, et järgmise põlvkonna sõjad peetakse veevarude pärast. Juba niigi väga segast olukorda muudavad veelgi keerukamaks majanduslikud muutused, mis järgnevad teatud piirkondades fossiilkütuste tootmise ja müügi vähenemisele.

Teisisõnu toidab keskkonnakriis „metanarratiivi“, mis räägib allakäigust ja katastroofist – ilmalikust apokalüpsisest, mida paljud nooremad lääne ühiskondade kodanikud juba tõenäoliseks peavad. Selle narratiiviga on teatud olulises mõttes palju raskem võidelda kui varem mainitud üldiste lugudega

omastamisest ja kallaletungist, sest meil näib olevat palju vähem selgeid valikuid – või pigem näib mis tahes praeguste valikute mõju olevat märksa väiksem kui minevikus tehtud (ja praegugi tegelikult või oletatavasti tehtavate) kahjulike valikute tagajärjed. Kuid selline narratiiv, mis ei võimalda teha pöördelisi otsuseid, on kristliku keele ja liturgiaga vähemalt samavõrd kokkusobimatu kui müüdid enesekaitsest, eneseõigustusest ja tõrjumisest, mis toidavad viha rändajate vastu. Kui kirik osutab ka sellele loole vastupanu, siis mida on tal öelda selle looga kaasneva lootusetuse kohta?

Siinkohal seisab meie ees probleem, mis kohustab meid oma mõisteid defineerima. Üks asi, mida kliimakriisi oludes keegi (ja kõige vähem kirikud) ei saa ega tohi teha, on mis tahes moel mõista anda, et on olemas mingi teine lugu, milles me saame olla kindlad, et see konkreetne katsumus või kiusatus (peirasmos) läheb meist mööda. Meie seisukohast ei ole sellist lugu, milles saab vältida maailma tegeliku laostumise ohtu ja reaalselt leina. Paradoksaalsel kombel hõlmab kiriku tunnistus „õndsusest“ ka võimet ja julgust välja öelda, et teatud asjad võivadki kaduda, ning neid inimelu viise ja traditsioone nimetada, pühitseda ja leinata, et jõuda nii lepituseni meid ümbritseva maailmaga. Selles kontekstis on kirikutel tungiv kohustus anda tunnistust põlisrahvaste ja rändkogukondade elustiilist ja elutsüklitest ning nendega solidaarselt sõna võtta. Euroopas võime siinkohal mõelda saamidele või romadele, aga ka arvukatele rühmadele üle kogu maailma alates Lõuna-Aafrika sanidest kuni Amazonase madaliku rahvasteni, ning arvata, et nende erinevaid pakilisi vajadusi on võimatu ignoreerida. Ent selliste rühmade olukord lihtsalt sunnib meid suunama teravdatud tähelepanu tarbimis- ja omamissurve dehumaniseerivale mõjule. Selle tagajärjel taandatakse kõikvõimalikud protsessid ja tegevused kujuteldavaks vahetusväärtuseks – mis tahes tegevus või suhe muutub asjaks, mida saab hinnastada ja osta, ning seda hinnatakse mingite muude kriteeriumide alusel kui selle enda agentsus või energia.

Kui kirikul on ennasthävitava tarbimise narratiivi kohta midagi öelda, siis tuleks alustada vastuseisust sellele, et meid ümbritsev maailm taandatakse üksnes inimesele kasutamiseks mõeldud neutraalseks tooraineks. Meil tuleb peatuda ja tunnistada, et meie soovide ning meie mõtetest ja plaanidest väljaspool asuva tegelikkuse vahel on lõhe. Me peame endale meenutama, et selle tegelikkuse kujundamine meie ettekirjutuste järgi tähendab sisuliselt meie ees seisva maailma eraldiseisvuse ja tervikluse hävitamist. Nii loome endale maailma, milles meie ei pea kunagi milleski üllatuma, segadusse sattuma või pettumust tundma. Kristlik kirik vähemalt soovib oma iha nii palju vaigistada, et väljaspool meie mina asuv tegelikkus saaks alles jääda ning me saaksime seda vaadelda ja selle põhjal läbi kaaluda, mida me enda arvates tahame. Meie kutsumuse osaks on ka see, et me laseme maailmal olla selline, nagu see on, ja näeme selle iseseisvat väärtust. Selleks tuleb kasutada süvenenud kontemplatsiooni, ainelise maailma tähelepanelikku ja kannatlikku tundmaõppimist, et sellest saaks üks aspekt, mis aitab meil paremini jumalikkuse üle kontemplerida.

Aga see ei ole kõik ja järgmine samm on raske. Keskkonnaprobleemidest ja ees ootavast katastroofist rääkiva loo keskmes on arusaam keskmise inimese võimetusest saavutada inimeste jaoks ohutut tulevikku. Ent kui me kirjutame selle teoloogiliselt (selle mõiste definitsioonist lähtudes) ümber, siis rõhuasetus muutub. Olenemata sellest, kuidas lõpevad meie pingutused lahendada praegu meie tähelepanu nõudvaid materiaalse tegelikkuse probleeme, annab juba enesekesksest mõtlemisest loobumise püüdlus ise võimaluse teha maailmas ruumi millelegi muule peale kõikehõlmavast valskusest, konfliktist ja nurjumisest rääkiva narratiivi. Või veidi teisiti öeldes: igasugune elu suhtes tähelepanelik seda teeniv, jagav või toetav tegu avab ukse põhjapanevale narratiivile, mis räägib Jumala kätes olevast universumist. Sellisena ei pea see „edu saavutama“ ega „võitma“; see peab olema terviklik ja selge, nii et selle aluseks olev lugu saaks nähtavale tulla. Nähtavale tulles teeb see võimalikuks mõned uued teadmiste tasemed – ja seeläbi ka mõned uued lootuse tasemed. Need ei ole optimistlikud tulevikuprognosid, vaid pikemaajalisem kindlus selles, et tegu väljendab tõde

olenemata sellest, kas see on edukas või mitte. See ütleb meile, et endiselt on võimalik teada tõde Looja pühendumisest loodule ja sellest lähtudes tegutseda.

See on meie sakramentaalse teo ülim mõte. Selles kuulutatakse tõde Jumala ustavusest ja Jumala töotusest olla lakkamatu eluandja. Nagu juba märkisime, tehakse seda veendumusega, et kuulutuse sisu väljendab Jumala ja tema loodu suhete lõplikku ja parimat seisust, aga põhimõtteliselt ei saa selles määrata, millal või kuidas see seis võiks teostuda. Pigem öeldakse sellega, et me ei ole praeguse hetke vangid – aga ka seda, et ennast praegusele hetkele avades jõuame vabaduseni. Me ei pea tulevikku „kureerima“; me oleme kutsutud lubama igasugust inimlikku ajalugu ületaval jumaliku eesmärgi horisondil puudutada meie südant ja keha nii, et uueks saamise võimalus muutuks selgelt nähtavaks, sest Jumala kohalolu ja energia ei taandu ka reetmise või nurjumise korral. Ent sellise perspektiiviga elamine eeldab tõsist ja kulukat valmisolekut loobuda ihast kujundada tulevikku meie veendumuste, vajaduste, fantaasiate või hirmude põhjal. Teoloogiliselt öeldes on vaja kenoosi, risti enda kanda võtmist. Sisuliselt tähendab see, et Jumalal endal lastakse oma lugu rääkida ning Jumala hooleks usaldatakse nii meie püüdlus lugu suunata kui ka meie meelega selle üle, et me ei suuda seda kontrollida.

4.

„Teoloogiline“ elu tähendab elu ristimärgi all. Selleks peame lubama enda lugusid radikaalselt välja tõrjuda, et Jumala ustavuse narratiiv saaks maailmas nähtavaks. Jeesuse õndsakskiitmisel on mitmel moel seotud sellesama väljatõrjumisega, käsuga teha juba siin ja praegu ruumi jumalariigile. Selleks tuleb loobuda piisavusest ja rahulolust, säilitada kirglikku hoolimist ligimese elust – ja ka nende ümbritsevate olendite elust, kes ei ole inimesed, lihtsalt ja sihikindlalt januneda lepitatud maailma järele, olla valmis andestama ning mitte üllatuda, kui kõige sellega kaasnevad raskused, kannatused ja vastandumised. Maha tuleb jätta soov olla ise oma saatuse peremees. Me ei õpi armastuses tegutsema selleks, et armastus tagaks meile soovitud tulemused, vaid seepärast, et armastus on kohane reaktsioon meid ümbritsevale maailmale – samuti nagu me koos teistega lauldes püüame viisi pidada mitte sellepärast, et muidu oleks meil halvem (me võime küll teiste lauljate seas populaarsust kaotada, aga see ei ole liiga suur isiklik kahju), vaid seetõttu, et nii tuleb teha, et sobituda sellega, mis on antud hetkel vajalik.

Seega seisneb „õnnistus“ keha ja hetke avastamises – ühes vanas Ameerika kirikulaulus kirjeldatakse seda sõnadega „arm laskuda sinna, kus sa pead olema“ (the grace to come down where you ought to be). Kiriku töötus ei seisne lahendustes ega projektides, vaid tähelepanelikkuse harjutamises – muu hulgas tehakse seda ka nendes tegevustes, milles kuulutatakse Jumala eneseilmutuse ja eneseandmise lugu, ning pühakirja tunnistusi taasetendavates sakramentaalsetes tegudes, kus Jumala tegu Jeesuses muutub meie jaoks kaasaegseks. See ei tähenda siiski, et liturgia peaks olema kiriku jaoks asi iseeneses. Liturgia on vabaduses kasvamise protsess, milles õpitakse nägema ja kuulma narratiivi sellest, kuidas Jumal meid otsib. See on midagi, mis aitab teravdada küsimusi, mida tuleb meie kultuuris valitsevate lugude kohta küsida, nagu eespool vihjatud. See aitab meil aru saada, mida need lood vaigistavad või varjavad.

Meie tunnistus ja and ühiskonna tulevikule on meie vabadus kaasata ühiskonnas toimuvatesse diskursustesse küsimusi, mida tavapäraselt peaaegu automaatselt eitatakse. See hõlmab muu hulgas ka jumaliku eesmärgi ja armastuse mõõdet, mis on aluseks kõige selle armastusega loodu hävimatu väärikuse tunnistamisele, ning teatud hääli, mida inimlike võimuste esindajad ei soovi kuulda. Täna ja homses Euroopas kuuluvad need hääled ümberasustatud isikutele, nende üha enamatele inimestele, kelle jaoks üleilmsete finantsrežiimide alkeemia seniste rahahalduse struktuuride kindlustamisel tähendab majanduslikku ebakindlust, noortele, kellele põhjustab vaimse

tervise probleeme hariduse, töö ja suhete muutlikkus ning halastamatust veebikeskkonnast tingitud surve, mis nõuab enda väärtuse üha uuesti tõestamist 24 tundi päevas, ning ka loodusmaailmale, mille häälest kostavad tulekahjude ja üleujutuste helid. Kui kirik elab ja tegutseb teoloogiliselt, siis on tema tunnistus nähtav meie valmisolekus selliseid häáli nimetada ja neil kõneleda lasta – mitte sihitu kaeblemisena, vaid järjekindla reaktsioonina kaasaja ahistavatele ja pisendavatele lugudele, et tuua esile suuremat narratiivi Jumala ustavusest ning inimese kustumatust väärikusest ja salapärasest.

Praegusaegses Euroopas on arvukalt jõude, kelle vääring on hirm, mis ei sobi kokku usuga Jumala ustavusse, ning skeptilisus muu maailma pakiliste vajaduste suhtes, mis ei sobi kokku üldise väärikuse tunnistamisega – tunnistamisega, mis sisuliselt kinnitab, et Jumala andi on võimalik saada erinevatelt võõrastelt. Halvimal juhul näeme neid jõude tegutsemas sõjalises kallaletungis, hüsteerilises propagandas ja valimatus tapmises. Ent Jumala loo eitamise ilmingud on märksa enam levinud ning võivad avalduda meie suhtumises töösse, laste hoidmisesse ja kasvatamisse ning erinevate vähemuste probleemidesse (olgu need soolised, rassilised või seotud võimete ja tervise eripäradega). Liturgiline ja teoloogiline narratiiv tugevdab järjepidevalt meie valmisolekut panna kahtluse alla lugusid, mis ei saa või ei taha teha ruumi sellele radikaalsele õnnistusele, mida ustav Jumal on töötanud kõigile, keda Looja on enda omaks tunnistanud. Eespool käsitlesime palvet ja kujutlust kui liturgilise tegevuse vilju. Nende kaudu me osaleme teadlikult, ühiselt ja regulaarselt loos, mis räägib Jumala aktiivsest kohalolekust loodus. Palve ja kujutluse viljad saavad nähtavaks selles, kuidas kirik pöörab tähelepanu vaigistatud ja maha salatud häälele ning kaitseb nende õigusi.

5.

Kiriku identiteedi kirjeldamine selliste mõistete abil toob alati kaasa teatava skeptilisuse või isegi küünilise hoiaku. Kiriku enda lugu sisaldab korduvat kaasosalust kõikvõimalikus vägivaldas ja vaigistamises. Ent just siin saab teoloogiast midagi enam kui kogum abstraktsioone. Me väitsime, et kiriku teoloogilise elu aluseks on kiriku liturgiline elu. Teoloogiliselt võttes on kirik kogukond, kes läheb pidevalt vastu kohtumõistmisele. Kuna kirikut ei määratle oma kuulsusriikka, võiduka või voorusliku mineviku tähistamine, vaid tunnistus sellest, kuidas Jumal seisab vastu inimeste truudusetusele ja talub seda, kuidas jüngrid Jeesuse reetsid, siis suudab ta kasvõi kohmaka patukahetsuse saatel kinnitada, et tema sakramentaalselt taaselustatud lugu elab üle ka selle jutustajate tohutud eksimused. See on võimalik just seetõttu, et kirik ei valda seda lugu kui kirjeldust iseenda minevikust. See on kirjeldus Jumala visadusest ja töötatud tuleviku tõelisusest – selle tuleviku üksikasju ei ole võimalik siin ja praegu ennustada (see oleks kõigest järjekordne võidukuse vorm), aga see on muutumatu eesmärgi ja ammendamatu ressursi horisont. „Kui Inimese Poeg tuleb, kas ta leiab usku maa pealt?“ (Lk 18:8) Aga samuti: „Nõnda tehakse ka kõik elavaks Kristuses“ (1 Kr 15:22). Need ei ole konkureerivad ennustused, mis tuleb omavahel kooskõlla viia, vaid inimliku ustavuse äärmise ebakindluse kõrvutamine Jumala anni igavese samasusega, millega me peame olema sama kannatlikud nagu budist koani üle mõtiskledes.

Need „õnnistused“, millest me alustasime, need „hea õnne“ kuulutused, mis räägivad Jumala loodud maailmas kodus olemisest, väljendavad ka ise habrast tasakaalu ja paradoksi. Sellest nähtub, et nendel, kes tunnevad ennast turvaliste tulemuste ja kaitstud eeliste maailmas kõige vähem kodus, on kõige kindlam koht Jumala maailma sügavaimas tegelikkuses. Need õnnistused, mida me lausume ja mida me ise peame igal armulaual alati uuesti kuulma, on meie tunnistus jumalariigi tõsiasjast, mis elab üle kõik reetmised, sest see kinnitab Jumala kohalolu, mis kujundab ajalike suhete maailma ja ükski asjade käik ei saa seda hävitada. „Teoloogiline olemine“ tähendab sellele tõsiasjale meie seas vormi ja toetuspinna andmist. Lõppeks pole see midagi muud, kui „Kristus eile, täna ja igavesti“. Kristus, kes kuulutab ennast meie omaks – et me vabaneksime koormast olla iseenda janusele ja kahjustatud minale jumalaks ja loojaks.

EMBARGO – 17 June 10:45